

Holocaustdagen 2020: Gerd Golombeks (tidligere: Philipson) historie

Den 27. januar markeres Den internasjonale Holocaustdagen rundt omkring i verden. I år markerer undervisningsavdelingen ved *Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter* dagen ved å invitere tidsvitnet Gerd Golombek til samtale med to unge tredjegerasjons jødiske nordmenn. Å være tredjegerasjon betyr at man er barnebarn av noen som opplevde Holocaust. Samtalen vil dreie seg om hvordan fortellingen om Holocaust har blitt og blir formidlet i familier som er berørt av folkemordet. Gerd var der da Holocaust skjedde. Hva er hennes historie? Hvordan påvirkes tredjegerasjonen av Holocaust? Når ble de klar over at Holocaust var en del av deres egen familiehistorie? Hva ønsker de som opplevde Holocaust å fortelle eller ikke fortelle videre? Hva ønsker barnebarna å formidle videre til egen familie?

I forbindelse med arrangementet er dere alle invitert til å stille deltakerne spørsmål i forkant, som vi kan stille i samtalen. Samtalen vil bli strømmet, slik at dere kan følge med selv om dere ikke er tilstede.

Les Gerds historie i utdragene under, og gjør oppgavene til slutt.

«Jeg kom for sent til 'Donau'»

Gerd Philipson ble født i Oslo i 1930. Hun bodde på Grünerløkka sammen med sin mor, far og broren Charles.

Som alle andre var vi skrekkslagne da Norge ble okkupert i april 1940. Vi visste altfor godt hvordan nazistene behandlet jødene i Tyskland, Polen, Tsjekkoslovakia og Østerrike. Men siden det ikke var tegn på umiddelbar fare, roet vi oss likevel etter hvert. (...) I begynnelsen av 1942 ble vi registrert. Vi ble pålagt å fylle ut «Spørreskjema for jøder», og der oppgi personalia og oversikt over alt vi eide. Våren 1942 kom det meldinger om at flere jøder var drept i Trondheim, og at jødiske eiendommer var konfiskert. Vi hadde familie der og begynte å kjenne på uro.

Arrestasjoner, drap og konfiskering av eiendommer i andre deler av landet førte til usikkerhet og ryktespredning blant jøder i Oslo. Det gikk rykter om at politiet planla arrestasjoner av jøder også i Oslo. Da politiet gikk til storaksjon 26. oktober, fant ikke politiet faren til Gerd fordi han var gått i dekning.

Vi ble ikke varslet om neste arrestasjonsbølge. Ingen rykter nådde oss den natten. Klokken seks om morgenen den 26. november 1942 trengte to menn seg inn i leiligheten vår, en ung og en eldre. De var iført sivile klær, men den ene var politimann, den andre fra Hirten. Politimannen gjorde det klart at vi var arrestert og skulle fraktes bort. Han ga oss beskjed om å pakke ned varme klær og mat for noen dager. Vi ville bli hentet. Han gikk sin vei. Hirdmannen ble værende, han skulle passe på at vi ikke forsvant. Vi pakket. Så satt vi og ventet. Tiden gikk, men ingen kom. Tante Tora Londin ble også arrestert. Hun bodde i den samme bygården, og hun ventet sammen med oss.

Mens Gerd, moren og tanta ventet på å bli hentet, fikk Gerd beskjed av moren sin om å hente familiealbumet, ta ut bildene og brenne dem. Moren sa at hun ønsket å beskytte minnene. Etter en lang ventetid kom drosjen tilbake.

Drosjen kom sent på ettermiddagen, og det reddet livet mitt. (...) Drosjen kjørte nedover fra Grünerløkka mot sentrum. Vi visste ikke hvor vi skulle. Drosjesjåføren svingte inn mot kaien under Akershus. Plutselig så vi tyske soldater og sperringer, og vi så «Donau». I det øyeblikket forsto vi det. Vi skulle deporteres, vi var fortapt. (...) En tysk soldat kom bort til bilen: «Zurück!» «Zurück!» Drosjen snudde, og kjørte oss tilbake til Markveien. Landgangen var tatt inn da vi kom. Det fikk vi vite senere.

Familien Philipson ble holdt skjult på ulike steder i Oslo før de til slutt fikk hjelp til å flykte til Sverige. De ankom Sverige 4. desember 1942. Der levde de et segregert liv sammen med andre nordmenn, gikk på norsk skole og ventet på dagen da de kunne flytte hjem igjen. Tilværelsen i Sverige var preget av ro og frihet, men familien var engstelig for hvordan det hadde gått med slektningene fra Trondheim. Da krigen var slutt fikk de se bilder og filmopptak fra konsentrasjonsleirene, og forstod at store deler av familien var drept. Dette var et sjokk. Selv for dem som hadde overlevd var det ikke bare enkelt å komme tilbake til Norge.

*Det var merkelig å komme tilbake. Jeg følte meg velkommen, så absolutt velkommen, og jeg møtte igjen bestevenninnen min, Marit Jørgensen, og det var fint. Men likevel: Det var veldig merkelig. Det er vanskelig å beskrive. (...) Hos oss ga det seg utslag i taushet. Foreldrene mine snakket aldri om **den dagen**. Mange synes det er rart, og jeg vet ikke hvordan jeg skal beskrive det. Det var som om det ikke fantes ord for å beskrive det som hadde hendt. Mannen min og jeg var også enige om ikke å se oss for mye tilbake. Vi valgte på mange måter samme overlevelsesstrategi som mine foreldre.*

Oppgaver:

- 1) Les teksten om Gerd Golombek, og studer bildene.
- 2) Hvorfor tror du moren til Gerd mente at minnene ble beskyttet ved å brenne familiebildene?
- 3) Hvordan tror du det var å bli hentet av politiet?
- 4) Hvordan tror du det var for jødiske flyktninger å komme hjem til Norge?
- 5) Hvorfor tror du familien Philipson valgte å ikke snakke om det de hadde opplevd?
- 6) Hvordan snakker dere om familiehistorie i deres familie?
- 7) Hvordan tror du det er å fortelle barn og barnebarn om svært voldelig og vanskelig fortid?
- 8) Hvilke spørsmål vil du stille til deltakerne i samtalen? Skriv inn dine spørsmål her (<https://nettskjema.no/a/135726>).